

Wasiuta, Sebastian

"Językoznawstwo kognitywne III.
Kognitywizm w świetle innych teorii",
red. Olga Sokołowska, Danuta
Stanulewicz, Gdańsk 2006 : [recenzja]

Etnolingwistyka 20, 438-439

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

nieba, ziemi, piekła i rzeki. W części czwartej zebrano artykuły dotyczące pojęć obdarzonych w polskim języku (i w kulturze) wyraźnym nacechowaniem aksjologicznym — *ojczyzny, Matki Boskiej, sacrum* (w folklorze). Tutaj także zamieszczono artykuł o założeniach polskiego słownika aksjologicznego. Ostatnia partia książki poświęcona jest stereotypom narodowym — *Niemca, Rosjanina i Ukraińca* oraz ich profilom w dyskursie.

SW

Renata Grzegorzczkova, *Wstęp do językoznawstwa*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2007, 210 s.

Książka jest zapisem wykładów ze *Wstępu do językoznawstwa*, jakie autorka prowadziła dla studentów I roku polonistyki UW w latach 1999–2001. Cykl 15 wykładów został podzielony na 3 części, obejmujące po 5 wykładów. Część I dotyczy istoty języka i jego cech. Autorka przedstawia w niej język jako system znaków konwencjonalnych oraz omawia cechy istotne języka naturalnego (konwencjonalność, foniczność, dwustopniowość, dwuklasowość, abstrakcyjność, polisemiczność, kreatywność, uniwersalizm). Wprowadza też podstawowe dla językoznawstwa odróżnienie systemu i użycia języka oraz pojęcia tekstu, wypowiedzi i dyskursu. Następnie omawia funkcje języka i wypowiedzi. Przedstawia także język w działaniu, pokazując strukturę aktu komunikacji oraz typy aktów mowy. Część II książki dotyczy struktury systemu językowego. Kolejno przedstawione zostały podsystem fonologiczny, morfologiczny, składniowy oraz leksykalny (części mowy i struktura semantyczna słownictwa). W części III publikacji autorka prezentuje wybrane problemy metodologiczne językoznawstwa. Pokazuje kontrowersje związane z ustaleniem statusu językoznawstwa wśród innych nauk, daje też przegląd i charakterystykę dyscyplin językoznawczych. W trzech ostatnich wykładach przedstawia podstawowe problemy językoznawstwa historycznego, typologicznego i kulturowego.

Książka R. Grzegorzczkovej to znakomity podręcznik dla studentów rozpoczynających kształcenie w zakresie językoznawstwa — w przystępny i ciekawy sposób wprowadza w podstawowe pojęcia, daje minimum wiedzy o języku oraz kreśli „mapę” problemów, jakie stoją przed badaczami języka. Na uwagę zasługuje fakt, że autorka, systematyzując „tradycyjne” zagadnienia językoznawcze, uwzględniła także dorobek językoznawstwa ostatnich lat, charakteryzujący się nowym spojrzeniem na język, wzbogaconym o aspekt kulturowy i komunikacyjny.

MNB

Językoznawstwo kognitywne III. Kognitywizm w świetle innych teorii. Red. Olga Sokółowska, Danuta Stanulewicz. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2006, 480 s.

Praca zbiorowa, na którą składa się osiemnaście artykułów autorstwa badaczy polskich i zagranicznych (Ronald W. Langacker, Robert E. MacLaury, Masako K. Hiraga, Reuven Tsur, Tim Rohrer — teksty w polskich przekładach). We wstępie do książki Danuta Stanulewicz omawia początki lingwistyki kognitywnej, zrodzonej w odruchu reakcji na generatywizm amerykański. Rozpowszechnienie użycia przymiotnika *kognitywny* datuje na lata 80. ubiegłego wieku, kiedy to ukazały się książki George’a Lakoffa (*Categories and Cognitive Models*) i RONALDA W. LANGACKERA (*Foundations of Cognitive Grammar*). Do teorii konkurencyjnych i komplementarnych wobec kognitywizmu, które omówiono w książce, należą gramatyka konstrukcji Adeli Goldberg (artykuł RONALDA LANGACKERA), teoria indefinibiliów rozwijana przez Annę Wierzbicką (artykuł Henryka Kardeli), lingwistyka tekstu Roberta-Alaina de Beaugrande’a i Wolfganga U. Dresslera (artykuł Aleksandra Szwedka), teoria oglądu (artykuły Roberta E. MacLaury’ego i Adama Głaza) oraz funkcjonalizm Simona Dika (artykuł Romana Kalisza i Wojciecha Kubińskiego). Drugą część książki zatytułowano *Interpretacje*

i wędrówki idei. Omówiono tu pojęcia konotacji semantycznej (Ryszard Tokarski), metonimii (Bogusław Bierwiaczonek), figury i tła (Danuta Stanulewicz) oraz tendencje prekognitywne (semantyka ram — artykuł Michała Posta, a także prace Dwighta Bolingera, w których polemizował on z tezami generatywistów — artykuł Olgi Sokołowskiej). W części trzeciej — najobszerniejszej — opublikowano teksty poświęcone związkowi kognitywizmu z innymi naukami i dziedzinami. Analizom tekstów literackich poświęcili artykuły Masako Hiraga, Reuven Tsur i Marek Kuźniak. Alina Kwiatkowska prezentuje zastosowanie kognitywizmu do badań nad sztuką. Teksty Kazimierza Sroki, Tima Rohrera i Bogusława Bierwiaczonka dotyczą związków z nauką o religii i neurobiologią.

SW

Kognitywizm w poetyce i stylistyce. Red. Grażyna Habrajska, Joanna Ślósarska. Kraków: Universitas, 2006, 176 s.

Książka stanowi zbiór jedenastu artykułów, których autorzy aplikują metody i pojęcia wypracowane w ramach językoznawstwa kognitywnego do analizy tekstu. W konsekwencji zatem czytelnik otrzymuje prezentację wzajemnie dopełniających się, interdyscyplinarnych ujęć tego typu analizy. Barbara Lewandowska-Tomaszczyk w artykule *Konstruowanie znaczeń i teoria stapiania* (s. 7–35) omawia teorię amalgamatów pojęciowych, uznając za elementy pozwalające na komunikowanie się: umysłowe procesy metaforyzacji i metonimizacji, scenariusze zachowań, zasady kategoryzacji zjawisk. Tomasz P. Krzeszowski (*Czy istnieją niemożliwe metafory? — kilka uwag o ograniczeniach metaforyzacji*, s. 37–46) stwierdza, że metafora nie może funkcjonować w obrębie pojęć syntetycznych, z kolei w zakresie pojęć analitycznych nie może naruszyć domeny docelowej ani „ładunku aksjologicznego”, zaś żadnym ograniczeniom nie podlega w ramach pojęć jednostkowych, dopóki nie staną się one konwencjonalne. Iwona Nowakowska-Kempna (*Słowo poetyckie w badaniach kognitywnych*, s. 47–56) rozważa propozycje, które paradygmat kognitywny oferuje badaniom tekstów literackich. W części materiałowej autorzy podejmują problematykę podmiotu w esejach Zbigniewa Herberta (Agnieszka Będkowska-Kopeczyk, Michał Kopeczyk), koncepcji Fauconnierowskich przestrzeni mentalnych w analizie dwu wierszy Wisławy Szymborskiej (Agnieszka Libura), problematykę przestrzeni w analizie Miłoszowej ekfrazy *Turner* (Dorota Korwin-Piotrowska), metafor konceptualnych w utworach poetyckich Juliana Tuwima, Jana Lechonia, Leopolda Staffa i Kazimierza Wierzyńskiego (Barbara Grzeszczuk), stylu francuskiego przekładu *Sonetów krymskich* Adama Mickiewicza (Ewa Sławkowa), językowego obrazu muzyki w poezji (Ewa Bilas), stereotypu językowego smoka w literaturze fantasy (Natalia Lemann) oraz komizmu w komunikacji literackiej (Aleksander Głowczewski).

SW

Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska, *Wzorce tekstów ustnych w perspektywie etnolingwistycznej*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2007, 452 s.

Autorka przyjmuje rozumienie tekstu jako jednostki językowo-komunikacyjnej. We wstępie omawia dotychczasowe ujęcia tekstu i kryteriów tekstowości, a także opowiada się za powiązaniem problematyki tekstologicznej z etnolingwistyką, uwzględniając bogaty dorobek słowiańskiej tekstologii folklorystycznej. Za punkt wyjścia i inspirację do badań wzorców tekstów ustnych służą autorce koncepcje Włodzimierza Proppa (kombinatoryka funkcji), Jurija Łotmana (porządek tekstu jako odzwierciedlenie porządku świata), teoria klisz językowych Grigorija Piermiakowa, teoria oralizmu Alberta Lorda oraz teza Teuna A. van Dijka o odwzorowywaniu modelu ludzkiego umysłu przez model tekstu. Część I monografii poświęcona została zagadnieniom teoretycznym — rekonstrukcji (z wykorzystaniem definicji kognitywnej) rozumienia tekstu przez użytkowników języka, wyznacznikom